

תנאים נח' אליבא דר' אליעזר

הגמרא הביאה, שרבי אליעזר לומד מהכתוב
 "וְיָאֵם הָאֶכֶל יֶאֱכֹל" שני דברים, שמחשבת

הקטרה בכזית ומחשבים מאכילת אדם לאכילת מזבח. אמר רבי זירא
 לרב אסי, אם טעמו של רבי אליעזר הוא מכאן, מדוע אינו חייב כרת על
 אכילתו, והרי אמרת משמו של רבי יוחנן שרבי אליעזר מודה שאין ענוש
 כרת על אכילתו? אמר לו רב אסי שתנאים נחלקו בדעת רבי אליעזר.
 יש מי שאומר שרבי אליעזר אומר שפסול מדאורייתא, ונלמד מ"וְיָאֵם
 הָאֶכֶל יֶאֱכֹל" וחייבים עליו כרת, ויש מי שאומר שפסול מדרבנן²²³.
 כמו ששנינו בברייתא, השוחט את הזבח לשתות מדמו למחר, להקטיר
 מבשרו למחר, לאכול מאימוריו למחר כשר, ורבי אליעזר פוסל. להניח
 מדמו למחר, רבי יהודה פוסל. ורבי אלעזר אמר, אף בזו רבי אליעזר
 פוסל וחכמים מכשירים.

להניח מדמו ר"י פוסל ר' אלעזר א' ומבררת הגמרא, כמי סובר רבי יהודה? אם
 סובר כחכמים, הרי חכמים מכשירים בשוחט

לשתות מדמו או לאכול מאימוריו אפילו שהוא מחשב בלשון אכילה,
 כל שכן כשהוא לא מחשב בלשון אכילה אלא להניח את הדם! אלא
 רבי יהודה סובר כרבי אליעזר. וקשה מה ההבדל בין דברי רבי אלעזר
 לדברי רבי יהודה! אלא יש לומר שרבי יהודה ורבי אלעזר נחלקו אם יש
 כרת על אכילתו. רבי יהודה סובר שבמחשב להניח יש רק פסול, אבל
 במחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם, או מאכילת אדם לאכילת מזבח,
 יש עונש כרת על אכילתו. ורבי אלעזר אמר שבשניהם הקרבן פסול ואין
 בו כרת!.

הגמרא אומרת, שאין ראיה שיש מחלוקת
 תנאים אם לדברי רבי אליעזר, אם חישב
 לאכול את הקומץ מחר חייב כרת. ולדברי הכל אין בקרבן כרת, ואפילו
 לרבי יהודה טעמו של רבי אליעזר אינו מהכתוב "וְיָאֵם הָאֶכֶל יֶאֱכֹל",

²²³ משמע שלרבי יוחנן מה שר"א פוסל במשנה הוא מדאורייתא ואפי' יש בו כרת. ותימה שלא היה לו לומר ר"א פוסל אלא מפגלו! ור"ל שכיון שמדובר גם במחשב חוץ למקומו אמרו פסול. תוס'.

אלא הוא פסול מדרבנן. ויש בדבר שלש מחלוקות התנא קמא סובר שרבי אליעזר וחכמים נחלקו במחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם, או מאכילת אדם לאכילת מזבח אם הקרבן כשר או פסול משום שגוזרים גזירה במחשבה שלא כדרכה משום מחשבה כדרכה. אבל במחשב להניח הקרבן, כשר לדברי הכל, מפני שהתורה לא אסרה אלא מחשבת אכילה ושתייה שהיא בכלל אכילה²²⁴. ורבי יהודה סבר, שרבי אליעזר וחכמים חולקים באלו מפני שחישב בדבר שאינו דרכו. אבל מחשב להניח, פסול לדברי הכל, גזירה משום המחשב להניח את כל דמו שלומדים מהכתוב שפסול מדאורייתא²²⁵. כמו ששנינו בברייתא, אמר להם רבי יהודה האם אין אתם מודים לי שאם הניחו למחר שפסול? וגם אם חישב להניחו למחר פסול. ורבי אלעזר אמר שאף בזו רבי אליעזר פוסל וחכמים מכשירים.

הגמרא שואלת האם אפשר לומר שרבי יהודה סובר שאם חשב להניח מדמו הקרבן פסול לדברי הכל? הרי שנינו בברייתא שרבי אמר כשהלכתי למצות מדותי, לברר את תלמודי ולשאול את כל הספיקות שיש לי, אצל רבי אלעזר בן שמוע²²⁶. ויש אומרים למצות מדותיו של רבי אלעזר בן שמוע, ללמוד ולמצות במה שרבי אלעזר חכם ממני. יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו ביותר עד לאחת. עד שהגיעו להלכה אחת של זבחים²²⁷ ואמר לו, רבי, מה הדין בשוחט את הזבח להניח מדמו למחר?, ואמר לו כשר. בערבית, אמר לו כשר, בשחרית אמר לו כשר, בצהרים אמר לו כשר, במנחה אמר לו כשר, אלא שר' אליעזר פוסל, וצהבו פניו של

ר"א שנה ליוסף הבבלי השוחט להניח מדמו כשר

224 ת"ק הוא ר"י ונק' ת"ק משום שהרישא כולה היא דברי ר"י מפני שאין בדבר אלא שני תנאים שחולקים בדבר. שהרי אח"כ הגמ' אומרת ג' מחלוקות ומכאן שעד עכשיו סוברים שאין אלא ב' מחלוקות. תוס'.

225 תוס' שואלים מדוע לא נגזור בלשונות מדמו משום כל דמו. וי"ל שגם ממחשבת לשתות כל דמו לא משתמע שלא יעשה זריקה כלל אלא שישתה את הדם אחר הזריקה. וא"ת מדוע לא גוזרים בלאכול מן האימורים למחר לא גוזרים משום לאכול את כל אימורים שפסול מדאורייתא. שאפשר להעמידה באכילה לאחר שהעלם ומשלה בהן האור שאינם אלא צלויים בעלמא, ואינו דומה להניח את הדם שמשמע שלא יעשה זריקה כלל. ועוד שהזבח לא נפסל אם האימורים לא הוקטרו. אבל בעל מנת להניח אימורין למחר או להוציאם לחוץ ר' יהודה היה פוסל כמו ששנינו בזבחים (דף לה:). ושמא משום שגזר במחשב להניח כל האימורים משום להניח כל דמו. תוס'.

226 משמע שרבי למד הרבה מר"א בן שמוע וקשה שבסוף הערל (יבמות ד' פד.) אמר רבי כשהלכתי ללמוד תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע חברו עלי תלמידיו כתרנגולין של בית בוקיא ולא הניחו לי ללמוד אלא דבר אחד במשנתינו. ושמא המעשה הזה היה שהרי שם א' ללמוד תורה וכאן א' למצות מדותיו. תוס'.

227 רש"י פירש ורבי יוסף היה חביב לר' אלעזר מאד עד שהגיעו להלכה אחת. לשון אחר וכל מה שהיה מלמוד היה חביב לר' יוסף. עד שהגיעו להלכה אחת. תוס' כ' שבמגילת סתרים לרבינו נסים גרס עד לאחת פירוש עד מאד כמו שמתרגמים מאד לחדא. וי"מ עד אחת עד הנפש שנקראת יחידה.

יוסף הבללי.

אשריכם ת"ח שד"ת
חביבים עליכם

ורבי אלעזר אמר לו, יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתנו עד עתה! אמר לו רבי, הן כוונת וכוונת, לפני צהבו רק עכשיו מפני שרבי יהודה שנה לי פסול, וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר שיאמר שרבי יהודה שנה לי פסול. ולא מצאתי מי שאמר שרבי יהודה שנה כך, והייתי מתיירא שמא שכחתי מה ששמעתי. ועכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי. ועיניו של רבי אלעזר זלגו דמעות ואמר, אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר. וקרא עליו המקרא: "מִה אֶהְבֶּתִי תוֹרַתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי". ורבי אלעזר אמר לו שרבי יהודה לא שנה לו שפסול מפני שכן הלכה. אלא מפני שרבי יהודה הוא בנו של רבי אלעאי, שהיה תלמידו של רבי אליעזר.

פניו צהבו מפני שר"א שנה לו שיש
פסלות במחשב להניח
ואם נאמר שרבי יהודה שנה לרבי יוסף
הבללי שהמחשב להניח פסול לדברי הכל,

מה הוא אמר שהחזרת לי אבידתי, הרי רבי אלעזר בן שמוע שאמר שיש מחלוקת בדבר לא אמר כרבי יהודה? ואומרת הגמרא, שגם אם נאמר שרבי יהודה שנה לרבי יוסף הבללי המחשב להניח כשר, ורבי אליעזר פסול. מה רבי אלעזר אמר שרבי יהודה שנה כך מפני שמשנת רבי אליעזר שפוסל חביבה עליו, ולא מפני שהלכה כן. הרי גם אנחנו שונים את המחלוקת אם המחשב להניח את הדם פסול או כשר²²⁸? אלא יש לומר שרבי יהודה שנה לרבי יוסף לדברי הכל פסול. ורבי יוסף אמר שהחזרת לי אבידתי, שיש פסלות במחשב להניח את הדם, שרבי אלעזר אמר לו שיש מי שאומר שהמחשב להניח פסול. ורבי יוסף יכול לשנות משמו של רבי יהודה פסול לדברי הכל²²⁹.

228 לרבי יהודה לדברי ר"א במסכת זבחים (דף לו). רש"י. לפי מסורת הש"ס הגרסא היא אגן נמי פלוגתא קא מתנינן. ועיין ברש"י שמשביר שאנו שונים מחלקת ומביאים את דברי מי שההלכה אינה כדבריו.

229 לפי המסקנא הו"ל לא נוכל להוכיח לשום תנא שהוא פיגול לר' אליעזר. ותימא שבמסכת זבחים (דף כז:) שנינו במשנה השוחט את הזבח לאכול כזית מעור שתחת האליה למחר פיגול וחייבין עליו כרת. ושמואל א' הא מני רבי אליעזר היא דאמר מחשבין מאכילת אדם כו'. וכן קשה מרבי יוחנן לעיל שמפרש את טעמו של רבי אליעזר מהכתוב. ושמואל א' ור"י אינם סוברים כמסקנת הגמרא כאן. ועוד יש לתרץ ששמואל סובר שלכל התנאים לרבי אליעזר הוא פיגול. פיגול והשלשה מחלוקת הן בלהניח. אבל לרבי יוחנן א"א לומר כן שהרי ר"א מודה רבי אליעזר שאין עונש כרת. תוס'.

לא יצק²³⁰, לא בלל²³¹, לא פתת²³², לא מלח, לא הניף, לא הגיש²³³, לא הניף²³⁴, לא הגיש, או שפתתן פתים מרובות, גדולות יותר מכזית ולא משח את המנחות הטעונות משיחה, כשירה.

הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו יצק שמן כלל הרי ביציקה כתוב עיכוב²³⁵! אלא המשנה אומרת שהם לא יצק כהן אלא זר כשרה. ושואלת הגמרא אם כך נאמר גם שהמשנה אומרת שאם לא בלל כהן אלא זר המנחה כשירה, אבל אם לא בלל את המנחה כלל המנחה פסולה. וקשה ממה ששינו במשנה ששים עשרונות נבללים בלוג אחד שמן, ששים ואחד עשרונות אינם נבללים. ולא יביא בכלי אחד יותר מששים עשרונות²³⁶. ושאלו ומה בכך אם אינם נבללים²³⁷? הרי שינו במשנה שאם לא בלל את המנחה היא כשרה!. ואמר רבי זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו²³⁸.

לא יצק כהן אלא זר לא בלל כלל ממה שהגמרא מתרצת שכל הראוי לבילה בילה אינה מעכב בו יש ראייה שהמשנה

230 יציקה אחרונה שבתחילה נתן שמן בכלי ואח"כ סולת וכולל וחזור ויוצק שמן. רש"י.
231 וכגון שנתן את כל הלוג במתן הראשון שהוא קודם לעשייתה שהרי אם חיסר שמנה פסולה. רש"י.
232 שנאמר פתות אותה פתים ואע"ג שהוא כ' במנחת מחבת ה"ה לכל המנחות הנאפות תחילה. וזה שלא פתה אלא כדי קמיצה כשר. רש"י.

233 לא דקדק בסדר שהתנופה קודמת למליחה. תוס'.
234 במנחת העומר וקנאות שטעונות תנופה. רש"י.
235 נאמרה יציקה במנחת הסולת ונשנתה במנחת מחבת ובכל מקום שהכתוב כתב ושנה הוא לעכב. או מהכ' ויצקת עליה שמן מנחה היא היא מנחה ולא שלא יצק מנחה שכל היא הוא עיכוב. ואע"ג שלומדים מכאן לקמן דף (ע) למעט מנחת מאפה מיציקה לומדים מכאן גם עיכוב. רש"י.

236 לפי שאין ראוי לתת שם שני לוגין וכו' אליעזר בן יעקב שא' דף פ"ח) שאפילו למנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוגה. ולי נראה אפילו לחכמים קים לזה שאין נבללים יפה בכלי אחד. רש"י.

237 וא"ת מכל מקום כיון שלכתחילה מצוה לבלול צריך להביא מנחה שיכולה להבלל. וי"ל שכיון שאותו אדם מתכוון לקרבן גדול צריך להביא בכלי אחד משום מה ששינו (לקמן דף קג:) שאם נדר בכלי אחד לא יביא בשני כלים ואם הביא פסול. ואם בילה לא מעכבת היה צריך להביא בכלי אחד. תוס'.

238 תוס' שואלים מנין לומר שכל הראוי לבילה לא מעכב?, אולי נאמר שהמשנה אומרת שאם לא בלל כהן אלא זר כשרה, כמו בלא יצק. ושואל קי"ל שלא כתוב בבלילה עיכוב, ואפ' שבליילה כתובה כמה פעמים לא מצאנו שכתוב בלשון ציווי, ובללל בשמן. וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו מסבירא. כיון שהתורה כתבה בלילה צריכים לכל הפחות שיהיה ראוי לבילה. וכן א' בקריאה שבחליצה, ובקריאה שבביכורים. אבל קשה מנין מה שאמרו בקידושין (דף כה.) שצריך שכל בשרו יהיה ראוי לביאת מים אפילו בית הסתרים. וי"ל משום שכתוב כל בשרו הועיל לומר שצריך שיהיה ראוי. תוס'.

אומרת שאם לא כלל המנחה כשרה, וכן שאם לא יצק כלל המנחה כשרה? ואומרת הגמרא שאין להשוות את שני הדברים. ביציקה המשנה אומרת שאם לא יצק כהן אלא זר, כשרה. ובבבליה המשנה אומרת שאם לא כלל כלל כשרה.

פתתה יותר מדי או שפתת פתים הגמרא שואלת על מה ששנינו במשנה שאם פתת את המנחה פתים מרובות כשרה. אם כשלא פתת כלל המנחה כשרה, האם צריכים לומר שאם פתת פתים גדולים מידי המנחה כשרה? עונה הגמרא, שהמשנה אומרת שאם ריבה בפתיתים, פתתה יותר מדאי, המנחה כשרה. או שנאמר שהמשנה מדברת בפתים מרובות ממש, גדולות יותר מדי. שלא נאמר שאם לא פתת כלל המנחה כשרה מפני שאפילו שאין עליהן שם פתיתים יש עליהן שם חלות. אבל כשפתת פתים גדולות אין עליהן לא שם חלות ולא שם פתיתים המנחה פסולה.

רש"א כל כהן שאינו מודה בעבודה אומרת הגמרא, שהמשנה שמכשירה יציקה אין לו חלק בכהונה בזור נשנתה שלא כרבי שמעון. שנינו בברייתא, רבי שמעון אומר, לומדים שכל כהן שאינו מודה שנצטוונו מפי הגבורה על העבודה במקדש, אינו מקבל חלק בקדשים, שנאמר: "הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֲרָן לֹא תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְּהָ". כהן שמודה בעבודה יש לו חלק בכהונה, שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה²³⁹. ואין לי אלא כהן שאינו מודה בעבודה זו, הולכה. מנין לרבות חמש עשר העבודות²⁴⁰, היציקות, והבבילות, והפתיתות, והמליחות, והתנופות, וההגשות, והקמיצות, והקטרות, והמליקות, והקבלות, והזאות, והשקאת סוטה, ועריפת עגלה, וטהרת מצורע, ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ, בעזרה ושבכל עיר

239 כאן א' מודה בעבודה ומשמע אפילו ת"ח אלא שהוא רשע. ובפרק הזרוע והלחיים (חולין דף קל.) א' שאין נותנים מתנה לכהן עם הארץ שנאמר לתת מנת למחזיקים בתורת ה' ולא א' לכהן שאינו מודה. ושם יש לחלק ששם מדובר בתרומות ומעשרות שאדם נותן לכל כהן שרוצה, וכאן בקרבן המתחלק לכל בית אב של אותו היום, ולא א' שכולם שווין משום לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו קמ"ל קרא שצריכים שיהיה מודה בעבודה. תוס'.

240 רש"י בחולין מפרש שהמקריב היא הולכה. תוס' שואלים מדוע לא מנו הולכה ואפ' לומר שלר"ש אינה עבודה מפני שאפ' לבטלה. אבל קשה שהולכה בחטאת הפנימית א"א לבטלה ונראה שהיא בכלל קבלה. אבל קשה שיש הרבה עבודות תרומת הדשן וסידור מערכה ושני גיורי עצים ודישון מזבח הפנימי והמנורה ולחם הפנים ובזיכי לבונה. ויש לומר תנא ושייר אע"ג ששנו מנין. ושם שנו את המנין למעט שחיטה והפשט וניתוח שהיא עבודה שאינה מסורה לבני אהרן ולא חוששים אם אינו מודה. תוס'.

ועיר, מניין? תלמוד לומר "מִבְּנֵי אֶהְרֶן", לכל כהן שאינו מודה בעבודה המסורה לבני אהרן אין חלק בכהונה! ומכאן שלרבי שמעון היציקה אסורה בזר.

יציקה נלמדת ממנחת ישראל ואמר רב נחמן, שרבי שמעון מדבר במנחת כהנים והמשנה מדברת במנחת ישראל²⁴¹.

במנחת ישראל שהיא בת קמיצה, מצות כהונה היא מקמיצה ואילך ויציקה ובלילה כשירה בזר. מנחת כהנים שאינה בת קמיצה טעונה כהונה מתחילתה והיציקה פסולה בזר. אמר רבא לרב נחמן, הרי לומדים את היציקה במנחת כהנים ממנחת ישראל. וכמו שיציקה של מנחת ישראל כשרה בזר, כך היציקה במנחת כהנים צריכה להיות כשרה בזר? אלא ברור שהמשנה אינה כרבי שמעון.

ויש אומרים שרב נחמן אמר שהמשנה מדברת במנחות הנקמצות, ורבי שמעון מדבר במנחות שאינן נקמצות²⁴². ורבא אמר לו הרי לומדים את היציקה במנחות שאינן נקמצות מהמנחות הנקמצות. וכמו שיציקה של מהמנחות הנקמצות כשרה בזר, כך היציקה שאינן נקמצות צריכה להיות כשרה בזר? אלא ברור שהמשנה אינה כרבי שמעון.

וטעמם של חכמים הוא מהכתוב: "וַיֵּצֶק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וַנִּתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ" וַהֲבִיֵּאָה אֶל בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים וְקָמִיצָה וְאֵילֶךְ מִצֵּי כְהוֹנָה אֶל בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים וְקָמִיצָה, מקמיצה ואילך מצות כהונה, לימד על יציקה ובלילה שכשירה בזר. ורבי שמעון פוסל יציקה בזר מפני שהמקרא "בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים" נדרש לפניו ולאחריו. לפניו "וַיֵּצֶק עָלֶיהָ שֶׁמֶן" "בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים". ולאחריו "בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים" וְקָמִיצָה²⁴³.

241 תוס' שואלים למה לא א' לימא מתניתין דלא כרבי יהודה ור' שמעון שא' לא מלח כשר, ולקמן מוכח שמליחה מעכבת לר' יהודה ור"ש. וא"א לפרש מתני' לא מלח כהן אלא זר כמו שמוכח לקמן. תוס'.

242 הלשון השני בא לרבות שמנחת נסכים כמנחת כהנים שיציקה פסולה בזר. רש"י.

243 תוס' שואלים האם ר"ש חולק על מה ששנינו לא בלל כשר? ויש לומר שבבל זר גרוע יותר שמחלל עבודה. ולכן בלל מחוץ לחומת העזרה (לעיל דף ט.) פסול אע"ג שלא בלל כשר. תוס'.